

Орест Красівський, Вікторія Товт

Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції

В статті розглянуто етапи становлення митної справи та започаткування інтеграційних процесів України в Європейський Союз у сфері транскордонної співпраці, врегулювання прикордонних взаємовідносин, розробки митної політики, яка здатна забезпечити ефективні контакти сторін тощо. Розглянуто визначення митного контролю у чинному законодавстві та науковцями.

Досліджено основні правопорушення при здійсненні митного контролю, які знижують ефективність цієї процедури та роблять її неспроможною результативно виконувати свої функції. Наведено основні проблеми недовіри методологічного забезпечення діяльності митних органів при виконанні їх повноважень, що негативним чином впливає на якість, достовірність та оперативність виконання покладених на них завдань.

Здійснено аналіз кадрового забезпечення митних органів, а саме їх кваліфікації, якості організації умов праці, особливостей відряджень та їх оплати, заробітної плати та інших проблем, що стоять на перешкоді ефективної роботи контролюючих органів. Розкрито основні завдання, які пов'язані із формуванням нової кадрової політики в митних органах через покращення професійного рівня підготовки працівників, організацію співробітництва між контролюючими органами і навчальними закладами та забезпечення необхідною методичною, практичною і навчальною літературою осіб, які навчають на курсах чи проходять підвищення кваліфікації тощо.

Запропоновано шляхи покращення державного управління митним контролем в Україні задля запобігання таким розповсюдженим правопорушенням як поширення схем незаконного обігу товарів та контрабанди, виведення з тіні товарообігу товарів, що імпортуються з-за кордону. Наголошено на необхідності усунення проблеми ефективної координації діяльності органів, що здійснюють митний контроль, а також проблемі прискорення здійснення контрольних процедур, оформлення, контролю та інших формальностей на кордоні через узгодження української законодавчої бази з міжнародними стандартами. Здійснено аналіз основних проблем попереднього митного контролю та запропоновано шляхи їх вирішення.

Аргументовано напрямки вдосконалення державного управління митним контролем України, які допоможуть ефективніше виявляти правопорушення в досліджуваній сфері, розробляти методи та підходи до їх усунення та мінімізації, а також відшкодувати збитки, які з'являються в процесі порушень законодавства.

Ключові слова: митний контроль, митні органи, кадрове забезпечення, державне управління, перетин кордону, європейський досвід, правопорушення

Orest Krasivskyy, Victoria Tovt

Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

Features and problems of customs control in the context of European integration

The article considers the stages of formation of customs business and initial training integration processes of Ukraine in the European Union in the field of cross-border cooperation, settlement of border relations, development of a custom policy which is capable to ensure effective contacts of the parties etc. Also the article considers the definition of customs control in current legislation and done by scientists.

Investigated the main offenses during the implementation of customs control, which underestimate the effectiveness of this procedure and make it ineffective to perform their functions. The main problems of methodological inefficiency are given during ensuring the activities of customs authorities in the exercise of their powers, which has a negative influence on the quality, reliability and efficiency of their implementation tasks.

Carried out an analysis of the staffing of customs authorities, namely their qualifications, the quality of the organization of working conditions, the peculiarities of business trips and their payment, wages and others problems that hinder the effective work of regulatory authorities. Revealed the main tasks related to the formation of a new personnel policy in the customs authorities through improving of professional level of training of employees,

organization of cooperation between regulatory authorities and educational institutions and providing the necessary methodological, practical and educational literature of persons who teach courses or undergo advanced training, etc.

Proposed ways of improving public administration by customs control in Ukraine in order to prevent such common offenses as proliferation of schemes illicit trafficking in goods and smuggling, withdrawal from the shadow of trade in goods that imported from abroad. Emphasized on necessity to eliminate the problem of effectively coordination of the activities of customs control bodies, and also the problem of acceleration of control procedures, registration, control and others formalities at the border through the coordination of the Ukrainian legal framework with international standards. The analysis of the main problems of the previous customs is carried out control and suggested ways to solve them.

Argued areas for improving public administration by the customs control of Ukraine, which will help to detect offenses in research area more effectively, develop methods and approaches to their elimination and minimization and also to indemnify for damages incurred in the process of violating the law.

Keywords: *customs control, customs authorities, staffing, state management, border crossing, european experience, offenses*

Вступ.

Система митного контролю слугує важливим інструментом забезпечення економічної безпеки держави в правовому та економічному контексті, що дає змогу гарантувати реалізацію національних інтересів української держави. Відповідно до цього формується митна система країни, і важливу роль у цьому процесі повинні відігравати державні органи влади. Відповідно це зумовлює потребу пошуку шляхів покращення державного управління митним контролем України.

У сучасних умовах відбуваються незворотні процеси інтеграції економічної системи України до міжнародної фінансової та економічної систем, і саме в такому руслі реалізуються ринкові відносини в країні, трансформуються економічні відносини між суб'єктами. Саме це обумовлює особливу актуальність вирішення проблеми організації та проведення митного контролю.

Проблеми функціонування митних органів розглядаються у працях таких науковців, як Бережнюк І., Білуха М., Гупанова Ю., Вакульчик О., Крисоватий А., Мартинюк В., Микитенко Т., Науменко В., Пашко П. та інші. Проте їх дослідження стосуються загальної проблематики організації здійснення митного контролю, управління митною діяльністю в Україні тощо.

Метою даної статті є аналіз забезпечення митного контролю в контексті європейської інтеграції України при перетині кордону, виділення основних проблем здійснення та шляхи його удосконалення в сучасних умовах.

Результати досліджень.

Міжнародно-правові засади співробітництва

між Україною та Європейським Союзом беруть свій початок у 1991 році, коли міністр закордонних справ Нідерландів, що головував на той час в Євросоюзі, офіційно визнав незалежність української держави. Відтоді українська сторона отримала можливість претендувати на об'єктивну та взаємовигідну співпрацю з країнами Європейського Союзу, будучи повноправним членом таких взаємовідносин.

Обумовлені інтеграційними процесами стратегічні плани розвитку митної справи в Європейському Союзі та країнах, які прагнуть членства (зокрема Україна), є окресленими у Митних прототипах ЄС (Customs Blueprints) шляхом визначення певних стандартів: комплексна та стабільна система митного законодавства; механізм співпраці митниці з національними та міжнародними правоохоронними органами; запровадження новітніх інформаційних технологій на митниці; спрощення митних процедур; механізм ідентифікації митних ризиків; ефективність митного аудиту та пост-аудиту як форм митного контролю (Вакульчик, 2012).

Очевидно, що спільні кордони України та ЄС означають, що між сторонами повинні налагоджуватися стосунки у сфері транскордонної співпраці, врегулювання прикордонних взаємовідносин, розробка митної політики, яка здатна забезпечити ефективні контакти сторін. В основі митної політики лежить нормативно-правова база, яка покликана врегулювати питання, пов'язані зі встановленням мита, перетином товарів через митний кордон, розробкою митних тарифів та забезпеченням співпраці у сфері митного регулювання.

Конституція України в статті 2 проголошує, що «суверенітет України поширюється на всю її територію, яка, в межах існуючого кордону, є цілісною і недоторканою». А в статті 17 частині 1 сказано, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, всього Українського народу». Щодо міжнародного аспекту, то стаття 13 Основного Закону свідчить, що «зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права». У свою чергу, стаття 9 говорить, що «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» (Конституція, 2006).

Ці всі тези є свідченням того, що ефективна реалізація митної політики є обов'язковою умовою гармонійного розвитку України в сучасному суспільстві та лежить в основі сталого політичного, економічного та соціального розвитку держави.

Митний контроль має нормативну регламентацію – в Митному кодексі зазначено, що це «сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України» (Митний кодекс, 2012).

У Кіотській конвенції міститься визначення поняття митного контролю як «сукупності заходів, що здійснюються митною службою з метою забезпечення дотримання митного законодавства» (Міжнародна конвенція, 1973).

У модернізованому Митному кодексі Європейського Союзу від 2008 р. під «контролем митної влади» розуміються «спеціальні дії, які проводяться для забезпечення реалізації митних та інших правил, що застосовуються до товарів, а саме: огляд товарів, перевірка наявності

та правильності заповнення документів, перевірка бухгалтерських рахунків та інших записів, огляд транспортних засобів, багажу та особистих речей, надання офіційних запитів тощо». Також так само використовується термін «нагляд митної влади», який визначає «сукупність дій митної влади, які проводяться з метою забезпечення реалізації митних та інших правил, що застосовуються до товарів» (Regulation, 2008).

Поряд із нормативним визначенням у науковій літературі існує немало підходів до розуміння цього поняття. Так, Мартинюк В. П. розглядає митний контроль як складову митної системи, яка зі свого боку являє «сукупність тарифних і нетарифних інструментів, принципів, форм і методів їх установлення, зміни чи відміни, механізм, який забезпечує своєчасну та повну сплату митних платежів, відповідальність за порушення митного законодавства, а також державні органи, на які покладено обов'язки реалізовувати політику у сфері державної митної справи» (Мартинюк, 2010).

Система митного контролю слугує важливим інструментом забезпечення економічної безпеки держави в правовому та економічному контексті, що дає змогу гарантувати реалізацію національних інтересів української держави. Відповідно до цього формується митна система країни, і важливу роль у цьому процесі повинні відігравати державні органи влади. Відповідно це зумовлює потребу пошуку шляхів покращення державного управління митним контролем України.

У сучасних умовах відбуваються незворотні процеси інтеграції економічної системи України до міжнародної фінансової та економічної систем, і саме в такому руслі реалізуються ринкові відносини в країні, трансформуються економічні відносини між суб'єктами. Саме це обумовлює особливу актуальність вирішення проблеми організації та проведення митного контролю.

Особливий акцент слід поставити на питанні правопорушень у зазначеній сфері. Так, у процесі реалізації митних правовідносин найбільш поширеними є наступні правопорушення:

– витрачання фінансових ресурсів держави не за цільовим призначенням;

– недоотримання коштів до бюджетів унаслідок фінансових махінацій та правопорушень у процесі перетину митного кордону української держави;

– маніпуляції із цінами та вартістю активів при веденні бухгалтерського обліку;

– недотримання правових норм, які стосуються штатної дисципліни працівників митних органів, а також норм щодо оплати праці;

– завищення обсягів та вартості наданих послуг суб'єктами, зайва оплата за них тощо.

Наявність таких порушень свідчить про низьку ефективність системи митного контролю та її неспроможність результативно виконувати свої функції.

Ці та багато інших правопорушень є наслідком проблем, які існують в українському суспільстві. Зокрема, мова йде про зловживання митними органами своїми повноваженнями, порушення ними законодавства та недовірність методологічного забезпечення реалізації ними своїх функцій. Такі дії призводять до наступного:

– дублювання та виконання паралельних функцій органами митного контролю внаслідок неналежної координації своїх дій та взаємодії між ними;

– внаслідок цього порушення гармонійної роботи між даними інституціями;

– незадовільність профілактичних дій органів митного контролю та недостатня увага до цього;

– неможливість у багатьох випадках результативно реалізувати цілі та завдання митного контролю за рахунок відсутності єдиної інформаційної системи митного контролю;

– організаційна система митного контролю демонструє свою неефективність та громіздкість.

Усі перераховані проблеми та правопорушення як їх наслідок породжені багатьма чинниками, визначальним з яких є незадовільний рівень аналітики в низових ланках інституційного забезпечення здійснення митного контролю в Україні. Неналежний рівень інформатизації державних органів митного контролю та їх взаємодії, а також у багатьох випадках відсутність можливості доступу митних органів до необхідних реєстрів негативним

чином впливає на якість, достовірність та оперативність виконання ними покладених на них завдань.

Такі види митного контролю, як попередній, поточний та наступний, на даний час не відповідають один одному та не є взаємоузгодженими. У свою чергу це веде до розбалансованості системи контролюючих органів у митній сфері та відсутності в Україні систематизованого та гармонійного контролю загалом. Це потрібно розцінювати як проблему комплексного характеру, яка має вплив на низку сфер суспільного життя та свідчить про відсутність превентивних характеристик стосовно митного контролю. Це означає, що митний контроль стоїть на слабких позиціях щодо запобігання правопорушень, які стосуються кругообігу у фінансових ресурсів у бюджетній сфері та наповнення коштами бюджетів різних рівнів. У сучасних умовах митні контролюючі органи спрямовані на реалізацію каральних функцій, але аж ніяк не попереджувальних чи виховних у напрямі мінімізації правопорушень в митній сфері.

Значна безсистемність та неупорядкованість системи митного контролю в Україні призводить до надмірної завантаженості митних контролюючих органів різноманітними перевітками та розбалансованості їх діяльності. При цьому спостерігається наступне: у сфері обороту грошових потоків, які мають стосунок до державних фінансових ресурсів, спостерігається безконтрольність здійснюваних процедур. В той же час контролюючі процедури мають чітко виражений фіскальний характер та принцип дії.

Значною проблемою, яка поширюється на усі сфери життєдіяльності української держави, є недосконалість нормативно-правового забезпечення усіх процесів, які спостерігаються в національній системі. Це стосується і митної сфери та роботи митних органів, функції яких часто дублюються та повторюються. Результатом цього є звичка перекладати відповідальність одних інституцій на інші, що зумовлює негативні результати функціонування митної сфери в цілому. До прикладу можна розглянути права та повноваження митних та податкових органів, регламентованих статтею 20 Податкового кодексу України. Правові норми щодо прав цих органів є нечіткими та розмитими, внаслідок чого неможливо

чітко регламентувати права контролюючих митних органів. Це свідчить про потребу покращення державного управління органів митного контролю шляхом удосконалення законодавства.

Кадрове питання є одним із гострих та таких, які потребують ґрунтовного підходу до вирішення низки проблем. Зокрема, мова йде про залучення кваліфікованих працівників у сферу митного контролю, що ускладнюється такими чинниками, як умови праці, особливості відряджень та їх оплати, заробітна плата та інші проблеми, що стоять на перешкоді ефективній роботі контролюючих органів. Нові стандарти організації митної справи зумовлюють потребу нового підходу до організації професійної кадрової підготовки митних контролюючих органів, що також є значною проблемою в сучасних умовах. Контролери повинні проходити кваліфіковану кадрову підготовку, проте за умов значної обмеженості цього кадровий аспект характеризується гостротою та актуальністю його вирішення. Низький рівень методичного, навчального та прикладного забезпечення, брак відповідної літератури призводять до труднощів стосовно навчання та підвищення кваліфікації кадрів у сфері митного контролю.

На даний час перед державою стоїть низка завдань, пов'язаних із формуванням нової кадрової політики в митних органах. Відповідно до цього на рівні держави потрібно забезпечити кадрову підготовку за рахунок реалізації наступних дій:

- покращення професійного рівня підготовки працівників органів митної служби України та, як наслідок, підвищення ефективності їх діяльності за рахунок проведення навчальних тренінгів, семінарів та курсів підвищення кваліфікації;

- організація співробітництва між контролюючими органами та навчальними закладами, покликаними навчати контролерів у митній сфері;

- забезпечення необхідною методичною, практичною та навчальною літературою осіб, які навчають на курсах чи проходять підвищення кваліфікації.

У процесі реалізації уніфікованої кадрової політики в органах митного контролю потрібно органічно поєднувати досвід кваліфікованих працівників похилого

віку та професійність молодого кадрового складу. Це дасть можливість гарантування стабільності кадрової роботи в органах митного контролю, що у поєднанні із постійним та обґрунтованим оновленням працівників сприятиме ефективній роботі контролюючих органів. Зокрема, досвід старшого покоління, який працівники зможуть передати молодим колегам, слугуватиме результативним фундаментом для координації та наставництва недосвідчених працівників.

Покращення державного управління митним контролем в Україні потрібно реалізовувати в безпосередній взаємодії із громадськістю, щоб запобігти таким розповсюдженим правопорушенням, як поширення схем незаконного обігу товарів та контрабанди, відповідно до чого отримуються надприбутки порушниками митного кордону. Також необхідно акцентувати увагу на необхідності виведення з тіні товарообігу товарів, що імпортуються з-за кордону.

Щоб унеможливити державу та населення від цих незаконних дій, необхідно здійснити наступне:

- переймати кращий досвід та напрацювання розвинених країн із даного питання;

- використовувати в практиці здійснення митного контролю ті стандарти, які схвалені митними та податковими адміністраціями розвинених країн;

- на цій основі розробити та обґрунтувати використання тих складових, які доцільно використовувати в процесі реалізації митного контролю в Україні;

- гармонізація підходів до здійснення контролю у напрямі підвищення результативності контрольних дій на митній території без урахування виконавчих або адміністративних витрат у процесі реалізації функцій та завдань контрольних органів.

Слід наголосити на тому, що існує проблема ефективної координації діяльності органів, що здійснюють митний контроль, а також проблема прискорення здійснення контрольних процедур. Це вимагає узгодження української законодавчої бази з міжнародними стандартами. Також тут потрібно зосередити увагу на необхідності активного впровадження

попереднього митного контролю та покращенні організаційних підходів до реалізації контрольних функцій. Поряд із цим необхідно удосконалити митні процедури для пришвидшення проходження митного оформлення, контролю та інших формальностей на кордоні.

Стосовно попереднього митного контролю, то тут варто детальніше проаналізувати основні проблеми, які існують на даний час у напрямі його реалізації та запропонувати шляхи їх вирішення:

– У першу чергу, визначивши проблематику здійснення попереднього митного контролю, необхідно внести відповідні зміни до законодавчої бази української держави. Треба узгодити ці зміни із тими нормативно-правовими актами, які прийняті Державною фіскальною службою України та іншими контролюючими органами. Поряд із цим потрібно впровадити в життя технологічні схеми та алгоритми реалізації митного контролю відповідно до зазначеної проблеми.

– Для удосконалення механізму реалізації попереднього митного контролю потрібно зосередити увагу на потребі проведення круглих столів, семінарів та інших форм професійного навчання для тих працівників, які працюють в оперативних підрозділах органів, що здійснюють митний контроль, в оперативних підрозділах.

– У контексті реалізації Україною євроінтеграційних прагнень потрібно посилити митний контроль за проходженням вантажів із харчовими продуктами через кордон. З цією метою необхідно проводити спеціалізовані завдання працівників митної служби щодо безпечності вантажів, що проходять через митний кордон.

– Проводити покращення взаємної співпраці та комунікації, а також координації дій органів, що здійснюють митний контроль, в період підготовки до євроінтеграції.

– На державному рівні необхідно вирішити питання обміну інформації між органами митного контролю в контексті врахування інформаційних, матеріально-технічних, організаційних та правових передумов шляхом формування та використання спеціальних електронних баз.

– Упровадження норм щодо функціонування Електронного Уряду та

реалізації електронного товарообігу в українській державі, відповідно до чого здійснювати постійну роботу на рівні Парламенту, уряду та Державної фіскальної служби України.

Відповідно до потреби посилення уваги до попереднього митного контролю необхідно інформувати суб'єктів, які провадять зовнішньоекономічну діяльність, про специфіку здійснення попереднього документального контролю. Цю функцію слід покласти на Державну митну службу України та контролюючі органи. Зокрема, можна діяти наступним чином: представляти на відповідних сайтах служби та контролюючих органів дані про особливості здійснення контрольних процедур митними органами, а також на державному кордоні в пунктах пропуску товарів розмішувати спеціальні стенди з інформацією про реалізацію попереднього митного контролю.

Висновки.

Підсумовуючи сказане, варто дійти до висновку, що вдосконалення державного управління митним контролем України потребує прискіпливої уваги та реалізації на рівні держави наступних дій, які допоможуть ефективніше виявляти правопорушення в досліджуваній сфері, розробляти методи та підходи до їх усунення та мінімізації, а також відшкодовувати збитки, які з'являються в процесі порушень законодавства:

– покращити ресурсне забезпечення митного контролю в Україні;

– оптимізувати повноваження та функції контролюючих органів та на цій основі покращити організаційне забезпечення системи митного контролю в цілому;

– організувати роботу митної служби таким чином, щоб вона могла оперативно, кваліфіковано та адекватно відповідати на суспільні виклики і забезпечувати належні контрольні процедури в напрямі захисту державного кордону;

– уніфікувати нормативно-правову базу щодо митного контролю у напрямі прозорості діяльності контролюючих органів.

Отже, впровадження у життя запропонованих заходів дасть можливість покращити державне управління митним контролем в Україні, підвищити рівень дисципліни

контролюючих органів, привести законодавчу базу у відповідність із міжнародними стандартами, покращити методологічне та інформаційне забезпечення контрольного процесу на державному кордоні, а також покращити кадрове забезпечення митних органів України. Запропоновані заходи повинні реалізовуватися в комплексі – лише таким чином можна буде досягти найкращого результату.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Вакульчик О. М. Використання досвіду ЄС у побудові системи законодавчого та методичного забезпечення митного пост-аудиту в Україні. *Економічні науки*. 2012. № 2. С. 11–22.
- Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року із змінами, внесеними законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2006. 48 с.
- Мартинюк В. П. Про доцільність використання терміна «митна система держави». *Митна безпека*. 2010. № 2. Серія «Економіка». С. 144–145.
- Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175.
- Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18 травня 1973 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/995_643/page.
- Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Custom Code (Modernized Customs Code). *Official Journal of European Communities*. L 145, 1. P. 67.

REFERENCES

- Vakuljchuk, O. M. (2012). Vykorystannja dosvidu JeS u pobudovi systemy zakonodavchogho ta metodychnogho zabezpechennja mytnogho post-audytu v Ukrajinі [Using the EU experience in building a system of legislative and methodological support for customs post-audit in Ukraine]. *Economic sciences*, 2, 11–22 [in Ukrainian].
- Konstytucija Ukrajinjy: Prynjata na p'jatiј sesiji Verkhovnoji Rady Ukrajinjy 28 chervnja 1996 roku iz zminamy, vneseny my zakonom Ukrajinjy vid 8 ghrudnja 2004 roku № 2222-IV [Constitution of Ukraine: Adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996, as amended by the Law of Ukraine of December 8, 2004 № 2222-IV]. (2006). Kyiv: Vydavnychyj dim «Skif» [in Ukrainian].
- Martynjuk, V. P. (2010). Pro dociljnistj vykorystannja termina «mytna systema derzhavy» [On the expediency of using the term «customs system of the state»]. *Mytna bezpeka – Customs security, 2 Serija «Ekonomika»*, 144–145 [in Ukrainian].
- Mytnyj kodeks Ukrajinjy vid 13 bereznja 2012 r. [Customs Code of Ukraine of March 13, 2012]. *Oficijnyj visnyk Ukrajinjy – Official Gazette of Ukraine*, 32, Art. 1175 [in Ukrainian].
- Mizhnarodna konvencija pro sproshhennja i gharmonizaciju mytnykh procedur (Kiotsjka konvencija) vid 18 travnja 1973 r. [International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention) of May 18, 1973]. Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/995_643/page [in Ukrainian].
- Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Custom Code (Modernized Customs Code). *Official Journal of European Communities*, 145 (1), 67.

Krasivskyj Orest

Dr. Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-7028-6038>, krasivski@ukr.net

Tovt Victoria

Postgraduate Student, <https://orcid.org/0000-0003-1046-600X>, tovtviktoriya@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 14.01.2021

Схвалено до друку / Accepted: 21.02.2021